

**Наукова
інформація**

Видатні пам'ятки, знакові історичні, культурні постаті у сучасному культурно-інформаційному просторі України

У статті висвітлюється роль видатних пам'яток, культурних продуктів минулих століть, а також роль видатних особистостей, знакових історичних, культурних постатей у процесі формування сучасного розгалуженого культурно-інформаційного поля з вкрапленнями з минулого.

Ключові слова: пам'ятка, духовна культура, культурний простір, знакова історична, культурна постать.

Будь-який історичний факт, будь-яка подія розгортається в певному “культурному просторі”, що складається зі смислів, символів, понять, аналогій та асоціацій. Розвиток людського суспільства з перших його історичних сходинок нерозривно пов'язаний з культурою. Існує багато визначень сутності культури (термін “культура” походить від латинського cultura – обробка, виховання, освіта). Загальне визначення культури – це все те, що створено людиною.

Духовна культура – це різноманітний досвід життєдіяльності соціальних суб'єктів, що включає в себе найсуттєвіші результати суспільного досвіду народів щодо освоєння суспільного буття, соціуму в цілому, багатогранних духовних цінностей. Духовна культура як елемент духовного життя, суспільних, духовних відносин включає в себе певну систему цінностей, знань, переконань, світоглядних орієнтацій, норм, традицій в органічній єдності з соціальною діяльністю людей щодо освоєння, творення буття. Цінності духовної культури мають яскраво виражене національно-специфічне, індивідуальне забарвлення.

Відомо, що кожна людина відчуває свою приналежність до тієї чи іншої культури, до певного соціокультурного прошарку. Таке відчуття в ній закладено споконвічно оточуючим її лінгвокультурним середовищем, основними факторами якого є соціально-економічне, політичне, історико-культурне положення, мовний та етнічний склад держави або території, традиційна приналежність носія мови до тієї або іншої релігії або конфесійної групи. Останнє впливає не стільки на поведінку людини, у тому числі й мовну, скільки на об'єднання факторів культурного середовища у єдине ціле, що веде за собою відчуття приналежності індивіда до певної культури, яка визначає лінгвокультурологічну характеристику особистості.

Зв'язок між часовими зрізами культури не викликає сумнівів. Культурні продукти минулої доби, впливають на формування сучасних суспільних цінностей та переконань.

Видатними пам'ятками нашої духовної та мовної культури, які сформували такий часовий зв'язок є: «*Повість минулих літ*»; *Патерик Печерський*; «*Тератургіма або Чудеса*» та інші. Позаминулого року виповнилося 900 років, з того часу, як *преподобний Нестор Літописець* завершив роботу над «*Повістю минулих літ*» – видатною історичною пам'яткою нашої культури, яка значним чином вплинула на подальший розвиток писемності в Русі-Україні і мала велике культуромовне та загальноосвітнє значення.

Духовним надбанням нашого народу та логічним продовженням фундаментальних історичних праць («*Повість минулих літ*» та «*Патерик Печерський*») є давній трактат «*Тератургіма або Чудеса*», який був явлений світу у 2013 році. Ця подія стала знаменною не лише для Києво-Печерської Лаври, а й для східнослов'янської культури в цілому.

«Унікальним духовним скарбом» називають видавці цей трактат, який вперше з'явилася в українському культурному просторі у 1638 році, а вдруге побачив світ на початку XXI ст., у рік 1000-ліття повернення *Антонія Печерського* (родоначальник та покровитель усього монашества на Русі) зі Святої гори Афон до Києва.

1025-річчя Хрещення Київської Русі відзначалося в нашій державі у тому ж 2013 році. Про Хрещення нашої землі так записано у «*Повісті минулих літ*», пор.: «І звелів князь хрестити себе. Єпископ же Корсунський з попами царициними, оголосивши про те, хрестили Володимира. І коли поклав єпископ на нього руку, в ту ж мить прозрів Володимир. Побачивши те, багато хто з дружинників хрестився того ж дня услід за своїм князем. Потім привели Анну, щоб справити шлюбний обряд. .. Після того взяв Володимир царицю, і Анастаса, і попів корсунських; узяв і посудини церковні, і грецькі ікони. .. Корсунь же Володимир віддав грекам як вено за царицю Анну, а сам повернувся в Київ. Коли ж він прийшов у Київ, то звелів повалити ідолів – одних порубати, а інших

спалити. Перуна ж наказав прив'язати коневі до хвоста і волочити його з гори крутим Боричевим узвозом до річки Почайни. І поставив дванадцять дружинників, щоб вони били Перуна палками. .. І, притягнувши до берега, кинули його в Дніпро. .. Наступного дня вийшов Володимир з попами корсунськими на Дніпро, і зібралось там люду сила-силенна. Забрели у воду, і стояли там одні по шию, інші по груди, дехто тримав дітей, молодь тислась до берега, а дорослі бродили; попи ж стояли на місці і творили молитви. Люди, охрестившись, розійшлися по домівках. І звелів Володимир будувати церкви і ставити їх на тих місцях, де колись стояли дерев'яні кумири» [3, С.72-76].

Прийняття християнства – це, без перебільшення, епохальна інтегративна та об'єднавча подія для всього слов'янського світу, що дала можливість Київській державі увійти в коло країн християнської цивілізації, стати частиною його інтелектуального і духовного надбання.

2015 рік – це рік святкування 1000-річчя преставлення рівноапостольного великого князя Володимира Хрестителя Київської Русі. Вшанування пам'яті творця середньовічної європейської держави Руси-України відбулося на державному рівні «з метою збереження та утвердження традицій української державності, нагадування про роль історичної спадщини Руси-України у їх становленні, визнання важливості прийняття християнства для розвитку українського суспільства як невід'ємної частини європейської цивілізації.», – йшлося в Указі Президента України від 25 лютого 2015 року.

Ще одну важливу подію ми відзначаємо всією славистичною родиною в цьому році – 1200 років від дня народження святого Мефодія (єпископа Моравського), творця, разом із братом святим Кирилом (богословом та філологом), першого слов'янського алфавіту.

У «*Повісті минулих літ*» читаємо наступне: «Був єдиний народ слов'янський: і ті слов'яни, які сиділи на Дунаї і яких підкорили угри, і морави, і чехи, і ляхи, і поляни, яких називають Руссю. Для них же перших, для морав, були перекладені книги і створена азбука, яка називається слов'янською грамотою. Ця ж грамота і на Русі, і в болгар дунайських. Коли морави жили вже хрещеними, їхні князі послали мужів до царя грецького Михайла, кажучи:

– Земля наша хрещена, та нема в нас учителя, який би наставляв нас, і повчав, і витлумачував Книги Святі. Бо ми не розуміємо ні грецької мови, ні латини. Одні ж бо вчать нас одного, інші – іншого. А ми не розуміємо ні образу букв,

ні сили їх. Пришліть нам учителя, який би відкрив нам книжні слова і смисл їх.

Почувши про те, цар Михайло скликав усіх філософів і передав їм слова слов'янських князів. І сказали філософи:

– В Селуні єсть муж, іменем Лев, є в нього сини, які знають слов'янську мову, два сини у нього, Кирило й Мефодій, вправні філософи. Почувши про те, цар послав по Кирила і Мефодія в Селунь і, коли вони прийшли, сказав їм такі слова:

– От, прислала до мене послів слов'янська земля. Просить учителів собі, які могли б витлумачити Святі Книги. Бо того вони прагнуть.

І умовив їх цар, і послав їх у слов'янську землю до моравів і болгар. Коли ж брати прийшли, почали вони складати азбуку слов'янську і переклали Апостола і Євангелію. І ради були слов'яни, коли почули своєю мовою силу і мудрість писання» [3, с. 20-21].

Святі Рівноапостольні Кирило та Мефодій трохи більше ніж за три роки своєї місіонерської діяльності заклали основи незалежної від Риму національної Слов'янської Церкви з власними церковно-слов'янськими книгами. Мова цих богослужбових текстів згодом стала спільною мовою Православ'я. Блаженніший Володимир, Митрополит Київський і всієї України відзначав: «У переважній більшості православних храмів у слов'янських країнах, як-от в Росії, Україні, Білорусі, Польщі, Сербії, Болгарії та по всьому світові, де є слов'янські діаспори, служба Бога звершується церковнослов'янською мовою. .. Вона ніколи не була мовою розмовною, а завжди лишалася мовою святою, мовою, якою ми спілкуємося з Богом. .. більшість наших парафіян і духовенство, які моляться змалку щодня і є носіями багатовікових традицій нашого православного народу, використовують для молитви мову святих рівноапостольних братів Кирила та Мефодія. І головним тут є не тільки звичка. Річ у тому, що церковнослов'янська мова із самого початку використовувалася як мова молитви, вона ніколи не була мовою бесіди людини з людиною, а тому вільна від побутових та лайливих слів. Ця мова завжди використовувалася тільки як мова бесіди людини з Богом» [1, С.197-198].

Отже, церковнослов'янська мова ніколи не була повсякденною, розмовною мовою. Це мова для богослужінь, мова молитовного спілкування наших дідів і прадідів – духовне та культурне надбання нашого народу.

Інший часовий зріз культури – час коли жив і творив відомий український поет, публіцист, перекладач, академік АН України – Максим

Тадейович Рильський. 19 березня ми святкуємо 120-ти річчя з дня його народження. Художня спадщина знаного славіста посідає помітне місце в історії української літературної мови та належить до національного золотого фонду. Він був нащадком київського міського писаря (XVII ст.), онуком багатого польського пана Розеслава Рильського і княжни Трубецької, сином етнографа, громадського діяча Тадея Рильського. Мати, Меланія Федорівна, була простою селянкою. Саме вона прищепила майбутньому митцеві любов до рідної мови, до пісні, неповторний ліризм, пор.:

МОВА

Як парость виноградної лози,
Плакайте **мову**. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян. Чистіша від сльози
Вона хай буде. Вірно і слухняно
Нехай вона щоразу служить вам,
Хоч і живе своїм живим життям.
(«Мова»).

ПІСНЯ

Благословенна ти в віках,
Як сонце наше благовісне,
Як віщий білокрилий птах,
Печаль і радість наша, **пісне**,
Що мужність будиш у серцях,
Коли над краєм хмара висне.
(«Слово про рідну матір»).

МУЗИКА

В тобі, мистецтво, у тобі одному
Є захист: у красі незнаних слів,
У **музиці**, що вроду, всім знайому,
Втіляє у небесний перелив;..
(«Мистецтво») [2].

Спочатку поет-неокласик, відсторонений від сучасного йому суспільства, згодом – лояльний до чинного режиму громадський діяч. Екстрапоетичні фактори вплинули на подальшу мовотворчість Максима Рильського, яка поділилася на два напрямки – офіційний та ліричний. У ліричній площині йому вдавалося створити мистецькі твори, які увійшли до скарбниці української культури. Мовотворчість М.Т.Рильського була і залишається для нас нетлінним скарбом, унікальним духовним продуктом своєї епохи.

Отже, важко переоцінити роль видатних пам'яток, культурних продуктів минулих століть, а також роль видатних особистостей, знакових історичних, культурних постатей у процесі формування сучасного розгалуженого культурно-інформаційного поля з вкрапленнями з минулого. Саме це поле з одного боку розширює існуючі горизонти нашого пізнання, а з іншого – дає можливість зануритися у глибини нашої історії та культури.

Джерела та література

1. «Благословіть запитати»: відповіді на запитання вірних Української Православної Церкви / Предстоятель Української Православної Церкви Блаженніший Митрополит Володимир. – К.: Видання Київської Митрополії, 2005. – 320 с.
2. Зібрання творів [Текст] : у 20-ти т. Художні твори. Томи 1-11 / М.Т. Рильський. – К. : Наукова думка, 1983 – 1985.
3. Повість минулих літ [Літопис]. – К.: Веселка, 1989. – 224 с.

Наталья Мех

Выдающиеся памятники, знаковые исторические, культурные личности в современном культурно-информационном пространстве Украины

В статье освещается роль выдающихся памятников, культурных продуктов прошлых веков, а также роль выдающихся личностей, знаковых исторических, культурных личностей в процес формирования современного разветвленного культурно-информационного поля с вкраплениями из прошлого.

Ключевые слова: *памятник, духовная культура, культурное пространство, знаковая историческая, культурная личность.*

Natalia Mekh

Famous historical works, significant historical, cultural figures in modern cultural and information space Ukraine

The article highlights the role of famous monuments, cultural products of past centuries, and the role of prominent personalities, iconic historical, cultural figures in the formation of branched contemporary cultural and information field interspersed with the past.

Key words: *monument, spiritual culture, cultural space, a momentous historical, cultural figure.*